

Juhani Pietarinen

Mitä ihminen tarvitsee? Onnellisuuden perustekijöitä

Tulevaisuuden tutkimuksen seuran kesäseminaari 23.-24.8.2007, Hattula

Onnellisuus edellyttää tiettyjä perusasioita. Seuraavat kuuluvat kaikkein tärkeimpiin:

(1) *Henkilökohtainen autonomia.* Haluamme elää omaehtoisesti, ilman jatkuvaa ulkoista valvontaa. Omien ihanteiden mukaan toimiminen, mielipiteiden esittäminen ja avoin keskustelu kuuluvat autonomiseen elämäntapaan. Aivan erityisesti haluamme kehittää itseämme, harjoittaa kykyjämme ja taipumuksiamme. (Platon: järjen aktiivinen voima; Spinoza: elinvoima, elämänhalu)

(2) *Sosiaalinen arvostus.* Tarvitsemme henkilökohtaista arvostusta, arvoa yksilönä. Jos emme saa osaksemme arvostusta, emme itsekään arvosta itseämme. Itsekunnioitus jää kehittymättä, ja silloin tuntuu, ettemme pysty mihinkään tai ettei millään, mitä teemme, ole merkitystä. Ilman toisten arvostusta ja vailla itsekunnioitusta vajoamme helposti apatiaan ja kyynisyyteen. (Spinoza: itsekunnioitus)

(3) *Turvallisuus.* Turvallisuus sisältää olemassaolon ja toimeentulon riittävät edellytykset, samoin poliittiset perusoikeudet. Mutta turvallisuuteen kuuluu ehdottomasti myös mahdollisuus läheisiin myönteisiin läheisiin ihmissuhteisiin – rakkauteen, ystävyysteen, toveruuteen, naapuruuteen. (Platon: ystävyys; Spinoza: vapaan ihmisen rakkaus)

(4) *Mahdollisuus erityisiin elämyksiin.* Haluamme kokea tunteita tai elämyksiä, jotka eivät sisälly jokapäiväiseen elämiseen. Sellaisia ovat erityiset pyhyiden ja kauneuden kokemukset, joita mystiikka, uskonto, taide tai luonto voivat tarjota, samoin suuret ilon ja nautinnon eli hurmion kokemukset kuten kultamitalin voittaminen, eroottinen ja seksuaalinen nautinto tai huumetilat. (Platon: hyödylliset vs. haitalliset nautinnot; Spinoza: ilon tuottaminen)

(5) *Ymmärtäminen.* Haluamme ymmärtää, mitä meissä ja ympärillämme tapahtuu. Käsittämättömässä maailmassa on hyvin raskasta elää, emmekä pysty tekemään järkeviä päätöksiä ilman tietoa ja asioiden ymmärtämistä. (Platon: järjen ohjaama elämä; Spinoza: tieto itsestä substanssin osana)

Klassinen käsitys onnellisuudesta (Juhani Pietarinen)

Platon

- Entä miten käy ihmisen, joka saa hyvän itselleen?
- Tuohon minun on helppo vastata. Hänestä tulee onnellinen.
- Onnelliset siis ovat onnellisia pelkästään siksi, että ovat saaneet hyvän itselleen, eikä ole enää tarvis kysyä, miksi joku tahtoo tulla onnelliseksi. Olemme saaneet lopullisen vastauksen, vai mitä? (*Pidot* 204e-205a)

eudaimonia = hyvä olo, hyvä mieli, sisäinen tyytyväisyys; hyvinvointi, onnellisuus

Sillä lailla hän elelee, antautuu päivästä toiseen jollekin mielihalulle: ryypiskelee yhtenä päivänä viiniä ja nauttii huilunsoiton heikasta ja sitten taas juo pelkkää vettä ja laihduttaa, harjoittaa jonain aikana liikuntaa ja toisena laiskottelee eikä välitä mistään. Toisinaan hän harjoittaa jotain, mitä pitää filosofiana. Poliitiikkaan hän puuttuu usein, hyppää pystyyn ja puhuu ja tekee mitä mieleen juolahtaa. Ja jos sotilaselämä herättää hänessä kateutta, hän suuntaa sinne, jos taas rahamiehet, hän muuttaa taas suuntaa, eikä hänen elämässään ole mitään järjestystä eikä kuria, vaan hän kehuu sitä miellyttäväksi ja vapaaksi ja onnelliseksi ja seuraa elämäntyyliään loppuun saakka. (*Valtio* 561d)

ATEENALAINEN Ihminen on jumalan leikkikaluksi kokoonpantu, ja juuri tämä on hänessä parasta. Niinpä jokaisen miehen ja naisen tulisi elää elämänsä tämän laatunsa mukaisesti, kauneinta leikkiä leikkien, aivan toisella mielellä kuin nyt.

KLINIAS Miten niin?

ATEENALAINEN Nykyään ajatellaan, että vakavat asiat tehdään leikin vuoksi; pidetään sodan toimia vakavina asioina, jotka rauhan takia on suoritettava hyvin. Mutta tosiasiallisesti ei sota nyt eikä vastedes näy tarjoavan mitään aitoa leikkiä tai mainitsemisen arvoista kasvatusta, joka kuitenkin meidän kannaltamme on vakavimmin otettavaa. Rauhanomaista elämää jokaisen tulisi elää niin pitkään ja hyvin kuin taitaa. Mikä siis on oikea tie? Läpi elämän on leikkittävä tiettyjä leikkejä – uhraten, laulaen ja tanssien – jotta saa osakseen jumalten suopeuden, pystyy torjumaan viholliset ja voittamaan ne taistelussa. (*Lait* 803c-d; *Platon, Teokset* 6)

Spinoza

Affekteille altis ihminen ei ole omassa vallassaan vaan sattuman alainen siinä määrin, että on pakotettu seuraamaan huonompaa vaihtoehtoa vaikka näkee, mikä olisi parempi. (*Etiikka* IV, alkusanat)

Mitä enemmän olemme ilon vallassa, sitä suurempaan täydellisyyteen siirrymme, toisin sanoen, osallistumme välttämättä sitä enemmän jumalalliseen luontoon. Viisaan sopii siis käyttää asioita hyödykseen ja nauttia niistä mahdollisuuksien mukaan. Viisaan ihmisen sopii, näin väitän, virkistäytyä ja vahvistaa itseään kohtuullisesti hyvällä ruoalla ja juomalla, samoin tuoksuilla, vihreiden kasvien sulolla, koruilla, musiikilla, ruumiinharjoituksilla, teatterilla ja muulla vastaavalla, joista jokainen voi nauttia tuottamatta toisille haittaa. (*E* IV, väite 45 huom 2)

Vain vapaat ihmiset ovat toisilleen täysin hyödyllisiä ja liittyvät yhteen kaikkein lujimmin ystävyysyden sitein sekä pyrkivät samalla rakkauden innolla tekemään hyvää toisilleen. (*E* IV 71)

Hyveellä ja voimalla ymmärrän samaa. (*E* IV, määr 8).

